

Тугай О. М.

Київський університет імені Бориса Грінченка

МОВНІ ЗРУШЕННЯ ЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ КЛАУЗАЛЬНОЇ КОМПЛЕМЕНТАЦІЇ В ІСТОРИЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

*Дослідження спрямоване на вивчення мовних зрушень у процесі становлення англійського речення із фінитною/інфінитивною комплементарною. Проаналізовано особливості дистрибуції ядерних елементів складного комплементарного речення. Перехід від SOV до SVO моделі в усіх типах клауз виявляється провідною синтаксичною інновацією розвитку ладу англійської клаузальної комплементарності. Закріплена SVO варіативність порядку слів детермінується терміновою екстрапозицією або пересувом важких субординативних речень праворуч у середньоанглійському періоді із обійманням реченневими комплементарними об'єктної позиції. Окреслено граматикуалізацію маркерів підрядного зв'язку. Так, вказівний займенник *that*, що первинно маркував підрядні речення відмінком, із розвитком отримав функцію анафоричного зв'язку разом із релятивайзерами *which*, *who*. Частка *to* первинно як цільовий ад'юнкт перед інфінитивом у давальному відмінку, набула подальшої ознаки маркування інфінитивної фрази в акузативі. Схарактеризовано засоби реалізації гіпотактичних відношень фінитної, інфінитивної комплементарності. Провідним чинником реалізації гіпотаксису давньоанглійської мови є оформлення підрядного речення в суб'юнктиві із фіксацією плюперфектного суб'юнктиву у середньоанглійській та претеритного й аналітичного суб'юнктиву із дієсловами волевиявлення у ранньомовноанглійській мові. Визначено нерівномірне вживання *that*-/*to*-комплементарних речень у діяхронії. Якщо давньоанглійська *that* клауза була досить розповсюджена після дієслів вольового значення, то вживання *to*-інфінитива поширилося у подальших періодах розвитку. Відповідно, суб'юнктивна клауза отримала структуру нової моделі (*to*-інфінитив) зі збереженням власного значення. Постулюємо вживання фінитного та інфінитивного комплементів дієслів наказу, команди, бажання, наміру як функціонально-семантичних еквівалентів із вираженням або актуалізацією *to*-інфінитива як нефінитного суб'юнктива.*

Ключові слова: мовні зрушення, граматикуалізація, екстрапозиція, клаузальна комплементарність, суб'юнктивна клауза.

Постановка проблеми. Історична когнітивна лінгвістика вивчає наукові дослідження лінгвальних змін протягом певного часу, тобто діяхронічно, та надає загальні глибокі концепції тенденцій розвитку мови. Вона суттєво сприяє розвитку інших галузей лінгвістики та лінгвістичної теорії для розуміння універсальної граматики, мовної типології, загального людського наукового пізнання. Її положення здійснюють монументальний вплив на гуманітарні та соціальні науки поза межами лінгвістики [16, с. 1-2]. Класифікація історії мови на різні періоди має на меті, що ми отримуємо досить чітке уявлення про мову, яку ми вивчаємо [13, с. 20]. Синхронний аналіз розглядає лінгвістичні феномени у певний час еволюції мови, де у процесі граматикуалізації реченнєві конструкції керуються відповідними принципами та правилами, які виявляються тими критеріями, що визначає мовний розвиток та презентує норми лінгвального аналізу. Додамо, історичний синтаксис, як і багато інших лінгвістичних дис-

циплін, що з ним пов'язані, значно модифікував свої підходи та методи щодо дослідження розвитку синтаксичної теорії за останні століття. Як наслідок, маючи на меті простежити маркування еволюції мови, він загалом втратив будь-яке теоретичне підґрунтя та досить часто отримував наукові результати у формі простих прикладів колекцій [18, с. 14]. Наше дослідження мовних зрушень англійської клаузальної комплементарності зумовлюється постійними дискусіями навколо розвитку комплементарного речення в англістиці та інтересом історичних студій на вирішення питань граматикуалізації комплементарної структури речення, що забезпечує актуальність даної проблематики у сучасному мовознавстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні лінгвісти звертаються до аналізу складних речень в історії розвитку германських мов з урахуванням методологічних аспектів різного характеру у синхронії та діяхронії. Питання синтаксису та функціонування складного речення в

історичній перспективі стало ключовим у працях таких вітчизняних науковців, як Г. М. Задільська, І. Р. Буніятова, Л. П. Калитюк, Т. В. Криворучко, О. І. Кхеліл. У закордонному мовознавстві відомі такі імена дослідників історичного синтаксису як В. Ярцева, П. Балді, Л. Кемпбел, Т. Фанего, О. Фішер, Б. Лос, Е. Мецнер, Х. Момма, М. Матто, М. Ріссанен, С. Пінцук, Т. Невалайнен, Е. Гельдерен, в розвідках яких плідно репрезентовані результати вивчення розвитку складного комплементарного речення та клаузальної комплементарності в англійській та інших германських мовах. Проте, недостатньо розпрацьованими залишаються питання розвитку та становлення ладу фінітної та інфінітвної комплементарності із дієсловами прояву вольового значення та каузації, що виявляється відмітною важливою лакуною в історичному синтаксисі.

Формулювання цілей статті. Стаття присвячена аналізу провідних тенденцій становлення комплементарної фінітної/нефінітної конструкції із дієсловами волевиявлення в історичних періодах розвитку англійської мови, що сприяє висвітленню шляхів граматикизації даної структури у процесі формування англійського складного речення. Провідними завданнями статті є: 1) проаналізувати розвиток дистрибуції ядерних конститuentів у складному комплементарному реченні; 2) визначити граматикизацію маркерів фінітної/інфінітвної підрядності; 3) схарактеризувати засоби реалізації гіпотактичних відношень; 4) окреслити вживання *that-/to-* комплементарних речень у діакронії.

Виклад основного матеріалу. Синтаксис англійської мови значно змінився та розвинувся у своїй еволюції, починаючи з давньоанглійської мови (OE: 800-1100) до її сучасного стандарту, включаючи вирішальні важливі епохи середньоанглійської (ME: 1100-1500) та ранньомовноанглійської мов (EModE: 1500-1700). Найбільш суттєві синтаксичні зміни останніх двох періодів торкнулися морфології, маркування відмінком, порядку слів у реченні, і особливо структурно-семантичних типів вербальної клаузальної та об'єктної комплементарності [23, с. 68-88]. Історична динаміка розвитку англійської мови у досліджуваній період виявила синтаксичні інновації головних частиномовних одиниць речення, що відбувалися у процесі реграматизації та становлення сучасної англійської мови ще з часів пізнього середньовіччя у зв'язку з розширенням ареалу вживання та експансією народної мови у різні функціональні сфери англійців. Це явище

глобального розповсюдження просторіччя раніше поглинуло французьку мову, латину та вплинуло на розвиток лінгвістичної парадигми англійської мови [34, с. 8]. Єлизаветинський період був перехідним етапом в історії англійської мови. У XVI-XVII століттях відбулися рішучі зрушення у розвитку англійської морфологічної, синтаксичної та лексичної системах. Проте, багато закономірностей синтаксису будуть незрозумілі, якщо їх не пов'язати із особливостями давньоанглійського та середньоанглійського періодів [12, с. 91].

Відмітимо, перебудова граматичного ладу англійської мови позначена не лише загальним рухом до аналітизму, а й виробленням чітких правил, які пов'язані зі структурною організацією синтаксичних єдностей [10, с. 23]. Згідно з концепцією В. Г. Адмони, граматичний лад існує в людській свідомості як організована різноманітними зв'язками ієрархічна безліч типів (моделей), кожен з яких володіє здібністю продукування в процесі формування думки в мові. Граматичні форми будь-якої мови містять структурне та композиційне призначення у вигляді порядку слів із створенням особливої рамки, яка надає певним синтаксичним утворенням структурну стійкість та міцність [1, с. 10-14]. Л. П. Калитюк також відмічає, що засобом синтаксичного кодування є порядок слів, правила якого окреслюють межі переміщення членів речення, поза якими речення не існує як таке. На початку ранньомовноанглійського періоду порядок слів стає одним із основних засобів передачі синтаксичних зв'язків. Так, основні зміни в структурі речення були пов'язані зі встановленням чіткого фіксованого порядку слів у дієслівно-об'єктних відношеннях, де безприйменниковий додаток займає вже контактну післядієслівну позицію [5, с. 11-14]. Синтаксично ранньомовноанглійська мова походить на сучасну англійську більше, ніж середньоанглійська мова стосовно дистрибуції ядерних конститuentів та утворення фразової структури у реченні [34, с. 103]. Наразі зупинимось на окресленні шляхів розвитку аранжування провідних конститuentів у складному комплементарному фінітному/інфінітвному реченні.

Суттєвим проривом у становленні сучасної англійської мови був перехід від синтетичних форм вираження граматичних відношень у давньоанглійській мові до аналітичних таких форм у подальші періоди її розвитку. Так, сучасна англійська мова виражає сполучення фразових єдностей переважно шляхом порядку слів, тоді як у *давньоанглійській мові* дані відношення реалізувалися

у більшій мірі за допомогою спеціальних закінчень або флексій. У давньоанглійському періоді траплялися такі конвенції або узгодження між елементами в реченні, як розташування суб'єкта в ініціальнойній позиції, де вони могли легко вилучатися задля стилістичного ефекту. Ця система не отримала свого подальшого вираження у середньоанглійському періоді. Виявилось, що взаємодія із норвезькою мовою стала поштовхом до втрати флексій. І завдяки даному ефекту позиція суб'єкта або об'єкта у реченні стилістично формалізувалась, конвенції порядку слів стали більш фіксованими та прийняли на себе те завдання, яке раніше виконувалося флексіями [38, с. 11-12].

У середньоанглійському періоді відбулися значущі зміни в структурі англійської мови. Серед них найбільш важливими є зниження системи флексійних закінчень, реорганізація моделей порядку слів та тенденція до вживання аналітичних конструкцій замість синтетичних. Дані зрушення були пов'язані між собою та беруть свій початок ще із давньоанглійської мови [36, с. 187]. Так, дослідники історії мовознавства стверджують, що дієслова із комплементарними є найбільш розповсюдженим видом об'єктних об'єднань у фразових словосполученнях. У процесі історичного розвитку англійської мови форми об'єднання відношень компонентів змінювалися завдяки вирішальним зрушенням, що відбувалися в її морфологічній системі. Ще у давньоанглійській мові з'явилася тенденція до контактного розташування елементів у дієслівних об'єктних фразах, тобто якомога ближче один до одного. Дистанційне розташування між дієсловом та його об'єктом траплялося відносно рідко у зазначений період [11, с. 172-173].

Приклади (1) — (2) демонструють дистанційне (1) та контактне (2) розташування комплементарних речень у OE:

(1) "Ic þæt *geswerige* ... þæt ðu hungre scealt for sneomagum cwylned weorðan butan þu forlæte þa leasunga ...". "I *swear* ... that you shall be killed by hunger in front of your kinsmen unless you cease these lies ..." (Elen 685) [цит. за 22, с. 146].

(2) "Se cing *het hi feohtan agien Pihtas*". "the king *commanded them to fight against the Picts*" (Chron. 12t, 449Aa, Callaway 1913:109) [цит. за 21, с. 146].

Відзначимо, контактне розташування конститuentів речення залежить від порядку слів у розвитку англійських комплексних речень. Між давньоанглійським та ранньоновоанглійським періодами англійська мова зазнавала різноманітних синтаксичних змін та інновацій, де найбільш

значущим історичним зрушенням була зміна типового порядку слів у реченні від SOV моделі у давньоанглійській мові до SVO типу речень із прямим порядком елементів у всіх типах клауз у середньо-, ново- та сучасній англійській мові [33, с. 59-62]. За С. Пінчук, Е. Тейлор, у давньо- та середньоанглійській мові існувало граматичне змагання між вживанням вершини дієслівних фраз VPс в ініціальнойній та фінальнойній позиціях, тим самим породжуючи OV та VO порядок слів у висловленнях [35, с. 264]. Як більшість інших синтаксичних змін, втрата OV порядку конститuentів у реченневих утвореннях в історії англійської мови передбачає тривалий період структурної варіації, в якому дві граматичної опції OV та VO клаузи вживалися індивідуально в мові [35, с. 249].

У прикладах (3) — (4) засвідчуємо розташування головних конститuentів у головній, підрядній клаузах у довільному порядку, як SV [þæt SVO... [S se VO]] (3), OV [þe SOv(finite)V(Inf.)) (4):

(3) "He *cwæþ þæt he cude* sumne man on Romabyrig ... se *læg* bedryda fram cildhade". "He *said that he knew* a man in Rome ... he/who *lay* bedridden from childhood" (ÆCHom II, 6.58.168) [цит. за 23, с. 56].

(4) "... and his bebod *tobrsæc þe* he him *bebead to healdenne*". "and *broke* the command *which* he had *ordered* them *to observe*" (ÆHom 11 103) [цит. за 21, с. 146].

Цікавим видається той факт, що у синтаксисі давньоанглійська мова класифікується як V-2 мова із фінітним дієсловом у другій позиції у головній клаузі, а також як OV мова із іншими дієсловами у фінальнойній локації. Даний ефект спостерігається здебільшого у головному реченні, але вже у додатковому реченні всі дієслова розташовуються у V-фінальнойній позиції із суб'єктом та об'єктом, що передують дієслову. Додамо, OV речення повністю зникають до 1200 року, але V-2 реченнєві утворення виходять із ужитку тільки у 1600 році [25, с. 19-20].

Приклад (5) засвідчує V-2 ефект розташування провідного дієслова у головній та наступній підрядній клаузах:

(5) "Da *cwæð* se halga biseop *þæt* on þam beame *nære* nan synderlic halignyss". "Then the holy bishop *said that there was* no special holiness in that tree" (ÆLS(Martin) 396) [цит. за 23, с. 56].

Але у реченні (6) перша клауза є залежною із V-фінальнойнім порядком слів дієслова *wæs* та наявністю сполучникового корелята *þe*:

(6) “7 þa ylcan geare þe he cyng *wæs*. he for ut mid sciphre togeanes Willelme”. “And in the same year *that* he *was* king, he sailed out against William” [цит. за 25, с. 35].

Зі зміною порядку слів на SVO тип у *середньоанглійському періоді* об'єкт став розташовуватися у фінальній позиції для того, щоб його субординативна або релятивна клауза автоматично займала подібну локацію [14, с. 382]. За Ф. Віссером, у *середньоанглійській мові* вже існували конструкції, в яких *that/wh*-клауза або інфінітив обіймали позицію прямого об'єкта [20, с. 385]:

(7) “And afterward this knyght *was bode appeere*” (інфінітив). “And after that this servant *was commanded to appear*”.

О. Фішер відмічає, що у зазначеному періоді додаткові інтерогативні речення також виявляються комплементними клаузами у функції комплемента іменної фрази, об'єкта дієслівного або ад'єктивного предиката та суб'єкта [23, с. 85]:

(8) “She frayneth and she preyeth pitously ... / *To telle hir if* hir child wente oght forby”. “She was asking and beseeching pitifully ... / *to tell her whether* her child possibly passed by” (Chaucer Prioress 600).

Дослідники історичного синтаксису постулюють наявність суттєвих змін при переході від SOV до SVO моделі англійського речення як результат граматикалізації ядерних елементів. Але зазначена мотивація щодо утворення базового SVO порядку слів, яке відбулося у *середньоанглійському періоді* приблизно у 1200 році, не може бути достатньою причиною для синтаксичних зрушень у той час, тому що у синтаксичній організації речення у даний період відбулася термінова *екстрапозиція елементів* [30, с. 180]. Нагадаємо, правило екстрапозиції, яке відноситься до головної та підрядної клауз, — це пересув конститuentів на правосторонню периферію клаузи. У *давньоанглійській мові* екстрапозиція застосовувалась не тільки до субординативних, прийменникових фраз, а й до повних іменних фраз як прямих об'єктів. За Е. Кеменаде, «феномен екстрапозиції започаткувався ще у *ранньодавньоанглійській мові* як постпозиційне розташування важких конститuentів у реченні, як субординативних, прийменникових та важких іменних фраз, і був пізніше розширений із залученням інших елементів, як легкі іменні фрази та адвербалії» [39, с. 376-377]:

(9) A hotel [*ti*] was left unoccupied [*Si* that could have housed all the homeless in Los Angeles].

У прикладі (9) екстрапозиція вбудованої *that*-клаузи уможлиблює її пересув від локації після

іменної фрази *a hotel* праворуч у постпозицію головного дієслова *unoccupied*. Додамо, що перехід від SOV до SVO моделі відбувся спочатку у головному реченні, а вже з часом зафіксувався у підрядному реченні. Вже у *середньоанглійській мові* в обох головній та підрядній клаузах порядок слів у більшості випадків відповідає моделі типу SVO [8, с. 56-57; 28, с. 154].

(10) “Ich *wat* þah to soþe þ[et] ich *schal bituhen* ham neomen deaðes wunde”. “Yet I *know* for certain *that* amongst them I *shall receive* death's wound” (Anscr.(Corp-C) 105b.11) [цит. за 23, с. 89].

Порядок слів у реченні (10) репрезентується як: SVO[þ[et] SVOO]].

Слід зазначити, що у *ранньоновоанглійському періоді* базова структура відношень граматичних одиниць у межах дієслівної фрази, а також між дієслівною фразою та іншими частинами речення, дуже схожа на граматичну структуру відношень елементів речення у сучасній англійській мові. Моделі порядку слів у *середньоанглійській, ранньоновоанглійській та сучасній англійській мові* є майже однаковими із контрастуванням у вживанні лише у *давньоанглійській мові*. Так, в зазначених трьох англійських періодах у головній та підрядній клаузах загальний порядок елементів зазначався як суб'єкт — предикатор, де останній безпосередньо слідує за суб'єктом [38, с. 134-138]. Вершиною дієслівної фрази є лексичне дієслово, яке виступає детермінатором даної фрази та зумовлює її темпоральне, аспектуальне та модальне значення. Еволюція порядку слів у англійській мові відбувалася одночасно із втратою прономіналами флексійних закінчень, оскільки певні закінчення відмінків займенників вже були не здатні маркувати синтаксичні функції у реченні. Відповідно, виникла необхідність сигналізувати дані відношення за допомогою впорядкування слів. У *ранньоновоанглійському періоді* розташування ядерних елементів у реченні стало значно фіксованим. Провідні зрушення відбулися у декларативних реченнях із встановленою моделлю розташування дієслова у медіальній позиції речення, власне порядку слів як SVO [34, с. 107, 113].

Наступні приклади (11) — (12) репрезентують SVO порядок слів *ранньоновоанглійського* комплементарного речення із дієсловами прояву волі:

(11) *Clarence*: “the great King of kings *Hath* in the tables of his law *commanded* That thou *shalt do* no murder” (Shakespeare, *King Richard III*, i, iv, 200-202) [37].

(12) *Quick*: “But Mistress Page would desire you to send her your little page, of all loves” (Shakespeare, *The Merry Wives of Windsor*, ii, ii, 117) [37].

Загалом речення можуть мати доволі розгалужену функціональну структуру в тому сенсі, що певні елементи морфології, а саме маркування субординативного зв'язку, часовий аспект, узгодження, спосіб дії тощо проєктують свої власні фразові категорії згідно зі стандартним форматом Ікс-штрих теорії. Згодом, лексичні вершини та фрази можуть пересуватися до позиції вершини або специфікатора даних функціональних фраз для поєднання із відповідною морфологією. Даний тип морфологічно зумовленого пересування став важливим елементом в типології порядку слів в історії розвитку англійського речення [23, с. 151]. Таким чином, ми можемо стверджувати, що у *ранньоновоанглійському періоді* фіксується SVO порядок слів як у принциповій, так і у підрядній клаузах. У нашому дослідженні текстовий матеріал з корпусу творів ранньоновоанглійської мови засвідчує моделі речень дієслівної фінітної та нефінітної (інфінітивної) клаузальної комплементації із чітким фіксованим порядком слів як SVO.

Особливий інтерес у нашому дослідженні складає розвиток гіпотактичних відношень у складному комплементарному реченні. Вітчизняні та зарубіжні германісти (І. Р. Буніятова, В. Адмоні, В. Ярцева) постулюють, що складнопідрядні речення розвиваються із складносурядних або утворюються в результаті простого нашарування речень, а засоби зв'язку складнопідрядних речень, власне сполучники — із засобів зв'язку складносурядності або ж вказівних займенників та займенникових прислівників головного речення [2, с. 26]. У рамках підрядного речення нанизування складнопідрядних або складносурядних речень історично властиве англійській мові. Так, у давніх західногерманських мовах корелятивний зв'язок, тобто подвоєння матеріально тотожних часток, прислівників або сполучників, був спричинений прагненням давньогерманських авторів до прозорого оформлення гіпотаксису. І вже наприкінці *давньоанглійського періоду* починається розпад корелятивних зв'язків у системі складного речення [6, с. 82-83].

Зазначимо, що в багатьох мовах засоби підрядного зв'язку виникають як оператори питальних речень, тому припускається, що підрядні речення, які вони вводять, фактично походять від звичайних запитань [2, с. 26]. Комплементарні додаткові у межах складнопідрядного речення виконують синтаксичну функцію додатка та вводяться маркерами доповнення або комплементайзерами [5, с. 15]. Так, англійський сполучник *that* як

маркер підрядного речення у *давньоанглійській мові* первинно був виключно нейтральним прономіналом *þæt*, який із розвитком отримав власне релятивне значення та згодом оперував як поєднувальний елемент значення окремих слів. У залежному реченні, як і релятивний англо-саксонський маркер *þæt*, давньо- та середньо-верхньонімецька частка *daz*, а також готська *þatei*, сполучник *that* призначав не тільки номінатив та акузатив, але й інші відмінки підрядній клаузі [32, с. 389-390]. Проте, не всі підрядні речення маркувалися у зазначений період. Так, субординативне маркування у *давньоанглійській мові* має наступні ознаки [39, с. 369-370]:

(13) “*pis earme wif me gesohte, scede þæt ic mihte hyre to þe gepingian*”. “this poor woman sought me, said *that* I could intercede for her to thee” (vElfric, Lives of Saints, 60, 174) — синдетичний гіпотаксис із корелятом *þæt*.

(14) “Simon ... scegde *hy dryas waron*”. “Simon said *they were sorcerers*” (Juliana, 301) — асиндетичний гіпотаксис із нульовим введенням субординативної клаузи.

У *середньоанглійській мові* відбувається подвійний процес оформлення підрядного анафоричного або відносного зв'язку, який полягав у набутті додаткового значення підрядності колись вказівним займенником *that*, а раніше питальним займенником *which* — додаткового анафоричного значення, яке розвинулося у нього поступово в результаті сполучення з означеним артиклем або із займенником *that* [5, с. 37; 6, с. 83]. Додамо, що частка *that* є найбільшим релятивним сполучником у часи В. Шекспіра. Вона репрезентує до 50 відсотків усіх релятивних маркерів. Сполучник *which* з'явився тільки у середньоанглійській мові як релятивайзер та міг вживатися із живими та неживими антецедентами. Ця тенденція продовжувалася у ранньоновоанглійській мові, хоча вже у XV столітті займенник *which* був менш узагальнений із неживими істотами, а його вживання із живими особами збільшилося [19, с. 188].

Вживання релятивних маркерів підрядності у *середньоанглійському періоді*:

(15) “I pray you alle, *that* noon of you him greeve” (Chaucer, *C. T.*, 3908.) [цит. за 32, с. 414].

(16) “But sikerly she nyste *who* was who”. “But indeed she didn't know *who* was who” (Chaucer, *Reeve*, 4300) [цит. за 23, с. 85].

У *ранньоновоанглійській мові* знаходимо також розвиток конструкцій безсполучникової підрядності, які вже зустрічалися у середньоанглійській мові. Так, конструкція апокойну

часто зустрічається у творах В. Шекспіра, де загальне слово виступає одночасно суб'єктом або об'єктом (додатком) головного та підрядного речень відповідно. Дана конструкція розвилася у середньоанглійському періоді через відсутність достатніх засобів вираження релятивного зв'язку та отримала своє повне вираження до кінця XV століття. Проте, у ранньомовноанглійських пам'ятках писемності тип підрядного зв'язку апокойну зустрічається дедалі рідше: починаючи з XVI століття розширюється коло відносних займенників, що вводять відносні додаткові речення, власне *who*, *which*, *that*, які у даний час вживаються у релятивній функції повністю рівномірно [12, с. 92-93].

Наступні приклади репрезентують складнопідрядне речення із об'єктом фінітною клаузою, що поєднується до головного дієслова асиндетично (17), синдетично (18).

(17) *Pisanio*: “for 'tis commanded I should do so: you shall be miss'd at court. And that will well confirm it” (Shakespeare, *Cymbeline*, iii, iv, 129) [37].

(18) *Quing Mary*: “Cancel his bond of life, dear God, I pray, That I may live to say, The dog is dead!” (Shakespeare, *King Richard III*, iv, iv, 77-78) [37].

Слід зазначити, що додатковою відмітною рисою підрядного давньоанглійського речення є вживання *суб'юнктиву*. За Р. Стоквеллом, маркування субординативної клаузи у *давньоанглійській мові* корелювалося морфологією другого дієслова, тобто вживанням *суб'юнктиву* в підрядній клаузі [26, с. 372]. І. Р. Буніятова також наголошує, що оформлення давньогерманського підрядного речення у непрямому способі є однією з умов реалізації гіпотаксису; воно належить до деякої сукупності типологічних ознак, які об'єднують германські мови на певному етапі їх розвитку (VII-XI ст.) [3, с. 241]. Проте, вживання *суб'юнктиву* в *давньоанглійській мові* відрізняється від його застосування у пізніші періоди у багатьох аспектах. Так, у даний період *суб'юнктивні* форми розкривали дуже загальне значення нереальності або припущення у реченнях гіпотетичності або вольового наміру [9, с. 109].

(19) “he com to mannum to ðu þæt he wolde beon gehyrsum his fæder oð deað” (*ÆCHom I*, 14.1 214, 32). “he came to men to that end, that he wanted to be obedient to his father until death” [цит. за 30, с. 146].

(20) “Ic wille ... þæt þu forgyte þæt ic þe nu secge”. “I want you to forget what I am telling you now” (*Byrhtferth's Manual* 154.14, from Visser 841) [цит. за 24, с. 64].

У *середньоанглійській мові* прослідковується *плюперфектний суб'юнктив*, який міг вживатися, як і претеритний *суб'юнктив*, на позначення нефактичності або невиконання бажання, припущення, на кшталт:

(21) “I thought, quoth my father (rubbing his chin), you had known nothing of calculations, brother Toby” (Sterne, *Tristram Shandy*, 203) [цит. за 36, с. 286].

Відмітимо, у *середньоанглійському періоді* *суб'юнктив* загалом був замінений модальними допоміжними операторами як *should* або інфінітивною формою, де остання виражає нереальну дію та є аналітичним способом реалізації *суб'юнктивного синтетичного способу дії* [24, с. 64]. Але у *ранньомовноанглійській мові* *суб'юнктив* все ще маркує підрядну клаузу:

(22) *Gardiner*: who (king) hath so far Given ear to our complaint, of his great grace And princely care foreseeing those fell mischiefs Our reasons laid before him, hath commanded To-morrow morning to the council-board He be convented (Shakespeare, *King Henry VIII*, v, i, 47-51) [37].

У процесі становлення англійської мови у зазначених трьох провідних періодах привертає увагу той факт, що у складних реченнях із дієсловами волевиявлення *суб'юнктив* засвідчується і в головній, і в підрядній клаузах, та виражає бажання, команду [27, с. 238]:

(23) “Ic wille þæt he wunige. I will that he wait” (*John*, xxi, 22) — OE.

(24) “Eure heo bad for Horn child þæt Jesu Crist him beo myld” (*King Horn*, 79, A.D., 1260) — ME.

(25) “Law will that each particular be known” (Marlowe, *Jew of Malta*, iv, 3). (26) *Prospero*: “I charge thee That thou attend me: thou dost here usurp The name thou owest not” (Shakespeare, *Tempest*, i, ii, 453-454) [37] — EModE.

Слід зазначити, історичний розвиток дієслівних сполучень у значній мірі залежить від граматичних властивостей слова, яке виступає у якості його розширення. Факти мови вказують на те, що для розвитку словотвірних сполучень велику роль відіграють граматичні риси слів, що виявляються провідним елементом у реченні, як і тих, що виступають як ним підпорядковані. У *давньоанглійській мові* вживання таких віддієслівних імен, як інфінітива, дієприкметника та віддієслівного іменника в значенні обставини виявилось однією з форм синтаксичного та структурного розгортання простого речення, хоча свій розвиток та розповсюдження дані звороти отримують лише набагато пізніше [11, с. 152-156].

За І. Р. Буніятовою, загалом у *давньоанглій-*

ській мові перевалює інфінітивний тип неособоводієслівних речень, для якого властиве умовно синонімічне співвідношення з підрядними особовими [2, с. 29]. Проте, як і в сучасній німецькій та голландській мовах, у давньоанглійському періоді звичайною конструкцією після дієслів *вольового значення* із вираженням наміру, інтенції, команди на кшталт *promise, persuade, command, order* була *þæt*-клауза. У середньоанглійській мові розповсюдженим комплементом після даних дієслів став *to*-інфінітив, який у деяких випадках цілком замінив *that*-клаузу [23, с. 211]. Давньоанглійський *to*-інфінітив як комплемент дієслів *вольового значення* був доволі маргінальним явищем у той період, тоді як комплементом дієслів *бажання* була фінітна клауза із дієсловом у суб'юнктиві. З часом вживання *to*-інфінітива поширилося від дієслів зі значенням *переконання, прагнення* до дієслів із відтінками *команди, дозволу*, отримавши більш абстрактне значення, яке дорівнювало значенню суб'юнктивної клаузи. Таким чином, суб'юнктивна клауза набула структури нової моделі, власне *to*-інфінітивної клаузи, яка почала з'являтися із такими дієсловами інтенції, які не мали директивного значення, а саме з дієсловами *intend, hope, try, promise*. Дана ситуація зрештою призвела до конкуренції між давньофінітною (суб'юнктивною) та новою нефінітною (*to*-інфінітивною) клаузами із поступовою перевагою використання останньої. І тільки у середньоанглійській мові зі спадом вживання фінітного комплементу *to*-інфінітив став превальованим вираженням бажаних дій. До кінця середньоанглійського періоду *to*-інфінітив почав зустрічатися із низкою нових дієслів, власне із дієсловами розумової діяльності та декларування як *want, desire, force, command* [30, с. 149-150].

Засвідчуємо вживання *þæt*-клаузи у давньоанглійській мові:

(27) “and *behead* ðam cwellerum *þæt* hi hine mid wiððum, handum and fotum on þære rode *gebundon*”. “and [he] *ordered* the torturers *to fasten* his hands and feet with cords to the cross” (*ÆCHom I*, 38.594.29) [цит. за 23, с. 211].

Фіксуємо застосування інфінітива у давньоанглійській (28), середньоанглійській (29) мовах:

(28) “...*þæt* heo *ne woldon* heora Gode *hyran* þone þe heo gelyfde” (*Bede*, 3 15.222.22). “... that they *did not want to obey* the god in whom they believed” [цит. за 40, с. 224].

(29) “And they all *desyred* sir Trystram *to go* with them” (*Malory*, Vinaver 1967: 506/23) [цит. за 21, с. 170].

Відзначимо, у давньоанглійському періоді інфінітив виявлявся не як комплементом, а як цільовим ад'юнктом дієслова:

(30) “He is ure hælend crist. se ðe *com to gehælenne* ure wunda” (*ÆCHom I*, 9 142.30). “He is our Saviour, Christ, he who *came to heal* our wounds” [цит. за 30, с. 145-146].

Цікавою є неоднозначна природа інфінітива. Як слушно зазначає І. Р. Буніятова, нефінітна інфінітивна клауза є інтермедіальною зв'язувальною ланкою між простим реченнєвим утворенням і розвинутою субординативною клаузою. Її дуальна природа може призводити до реаналізу у вищу синтаксичну одиницю в історичному аспекті [15, с. 36]. Подвійна природа нефінітних речень може спричиняти таку їх реінтерпретацію, при якій вони створюють повноцінні підрядні речення із особовою формою дієслова (фінітні) за існуючими у мові моделями речень та словосполучень [2, с. 28]. Зауважимо, що фінітний та інфінітивний комплементи дієслів однієї лексико-семантичної групи є семантично еквівалентними. Інфінітивний комплемент виявляється функціонально-семантичним еквівалентом фінітного підрядного додаткового речення [4, с. 12]. Еквівалентність між *to*-інфінітивною та суб'юнктивною клаузами полягає у реаналізі *to*-інфінітива в деякій мірі як нефінітного суб'юнктива. Це означає, що частка *to* має схожі із суб'юнктивом властивості для перевірки і, як останній, перевіряє їх у домені Т часової проекції. У давньоанглійській мові *to* позиціонується як зв'язна морфема інфінітива із імпліцитною перевіркою власних ознак. У середньоанглійській мові вона починає пересуватися до позиції Т проекції експліцитно та не виступає більше клітиком або префіксом, а отримує статус вільного слова [31, с. 303].

Еволюція частки *to* в англійській мові пов'язана з розвитком аналітизму і є прикладом переходу морфологічних відношень у синтаксичні. У давньоанглійській мові інфінітив відмінювався як займенник і частка *to* ставилася перед інфінітивом у давальному відмінку для вираження спрямованості дії чи цілі. Вона постає як формальний показник інфінітива лише після того, як відмінювана та невідмінювана форми останнього співпадають. І у сучасній англійській мові частка *to* є формальною ознакою інфінітива [7, с. 21]. Цікавим видається той факт, що позиція інфінітивного маркера *to* залишалася незмінною за всю історію розвитку англійської мови, тобто вона постійно очолює проекцію, яку займає суб'юнктивне закінчення у давньоанглійському та модальне дієслово

у середньоанглійському періоді. Єдиною новою ознакою виявилася деграматикалізація частки *to* до вільної форми у *середньоанглійській мові* [31, с. 233]. Тобто частка *to* почала маркувати не тільки інфінітив, але й об'єктні іменні фрази в інфінітивних конструкціях, як:

(31) “He dede comand... Douke... & knigt To dizt her hors” (Arthur & Merlin 1421, Visser 1973:2305). “Alsotlie king hatg graunted to the same brether'n for to haue a comown seale in all sutes” (*Assembly Bkl of Norwich Guild*, Visser 1973:2243) [цит. за 21, с. 170].

У зазначеному періоді також прослідковується вживання інфінітива без частки *to* після дієслів каузативу на кшталт *make*, *let*. Але як комплєменти дієслів зі значенням команди, наказу інфінітиви могли вживатися без (32) із (33) часткою *to* [30, с. 126]:

(32) “King willam...made hom bere him truage” (OED, с.1325 (с. 1300) *Chron. Robert of Gloucester* (Calig.) 7669). “King William made them pay him tribute”.

(33) “ƿe oƿer leuedis made hir away to ride” (OED, с.1330 *Sir Orfeo* (Auch.) 329). “The other ladies made her ride away”.

Відмінкова система також зазнала значних змін у процесі розвитку англійської мови. Втрата відмінностей між акузативом та дативом відбувалася в різних англійських діалектах у *давньоанглійському* та *середньоанглійському періодах*. Так, у давньоанглійській мові деякі дієслова мали здатність приймати об'єкт як в *датові*, так і в *акузативі*. Але вже до 1250 року наявна відмінність між даними відмінками повністю зникла за винятком північних діалектів, і маркування певним відмінком було вибіркове [21, с. 146; 17, с. 203]. Наступні приклади репрезентують вживання відмінків після дієслів команди у *давньоанглійській мові* [21, с. 146]:

(34) “ƿa het he heora seghwylcum [DAT] gesomnian bis bytjþene wyrta”. “then he commanded each one to gather his bundle of herbs” (GDPref 3(0) 14.202.13).

(35) “... oð Moyses bebead eorlas [ACC]... folc somnigean”. “... until Moses commanded the leaders to gather the people” (Ex 211).

Але у *середньоанглійському періоді* вживання різниці між акузативом та дативом не фіксувалося, оскільки дані відмінки зазнали занепаду у багатьох діалектах. Крах відмінкової системи ґрунтується на поширенні а.с.і. конструкцій у вузькому сенсі [21, с. 147].

У *ранньоніованглійській мові* вживання дативу та акузативу обумовлювалося суто контекстом із

превалюванням останнього, на кшталт:

(36) *Brabantio*: “I have charged thee [ACC] not to haunt about my doors” (Shakespeare, *Othello*, i, i, 96) [37].

(37) *King Philip*: “It shall be so; and at the other hill Command the rest [DAT]/[ACC] to stand. God and our right!” (Shakespeare, *King John*, ii, i, 298-299) [37].

Відмітимо, що мови із OV порядком слів мають потенційний конфлікт між невимушеністю обробки повідомлення для реципієнта та синтаксичними правилами. Так, правила синтаксису вимагають, щоб об'єкт передував дієслову, але оскільки обробка низки слів зосереджується власне на дієслові, від якого залежить ідентифікація та призначення агенса та пацієнса дії, дана обробка зупиняється при досягненні дієслова [30, с. 167]. Як результат, сприйняття речення слухачем прямо залежить від позиції розташування головного дієслова та інших додаткових елементів, власне *to*-інфінітивної локації у комплєментарних структурах.

У *давньоанглійській мові* дистрибутивна локація номінальних об'єктів, комплєнтів та прийменникових фраз у реченні по відношенню до ядерного фінітного дієслова була доволі *вільною*: вони зустрічались як у превербальній так і у поствербальній позиціях. Превербальні та поствербальні об'єкти та нефінітні дієслова у моделях речень [О *v*фінітне Vнефінітне] та [Vнефінітне *v*фінітне О] траплялися не дуже часто [23, с. 145]. Із збільшенням вербальних перифраз постає питання розташування фінітної форми допоміжного дієслова та нефінітної форми його комплєнта, власне: як порядок Vv (V нефінітний комплємент — v фінітне дієслово) або як vV (v фінітне дієслово — V нефінітний комплємент). Як комплємент допоміжного дієслова, V *нефінітне* дієслово повинно з'являтися у комплєментній позиції XP, утворюючи проекцію Vv (нефінітний комплємент — фінітне дієслово). Даний порядок слів фіксується у *давньоанглійській мові*. Але у цей давньоанглійський період також засвідчується порядок слів vV (фінітне дієслово — нефінітний комплємент) як наслідок підняття або рейзингу дієслова (*verb raising*), в якому V як дієслово комплєнта пересувається до позиції допоміжного дієслова. Дієслово, яке піднімається з первинної комплєментної позиції, може приєднуватися праворуч або ліворуч від вищого дієслова [30, с. 170-171].

Приклад (38) засвідчує порядок конститuentів як SV(inf.)v(final)V(inf.)O:

(38) “hwilum heaporofe *hleapan leton* on geflit *faran* fealwe mearas”. “At times the warriors *let* the bay horses *gallop* and *go* in rivalry” (Beowulf, 864-5) [39, с. 377].

Додамо, *давньоанглійській* та іншим західногерманським мовам притаманна рамкова структура порядку слів у реченні. Якщо головне або підрядне речення містить фінитну форму допоміжного дієслова та нефінитну форму основного дієслова (інфінітив, дієприкметник), допоміжна форма розміщується на початку речення, а семантично насичена нефінитна форма дієслова пересувається у кінцеву позицію речення. Тобто, допоміжна та нефінитна форми дієслова утворюють рамкову структуру довкола решти конститuentів [4, с. 10]. У *ранньоновоанглійській мові* у складних реченнях із інфінітивною комплементарією дієслів волевиявлення прослідковуємо розташування фінитного предиката всередині речення із обійманням другої позиції після суб'єкта та його інфінітивного компонента із локацією у постпозиції або кінцевій позиції:

(39) *Pipenetta*: “my master is gone abroad, and *wants* his page *to wayt* on him” (Lily, Complete Works, Volume III, *Midas*, i, ii, 113-114) [29].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що становлення ладу англійської клаузалі комплементарією обумовлювалося комплексом мовних зрушень. Основні зміни в аранжуванні провідних елементів складного комплементарного речення відбулися завдяки встановленню фіксованого порядку слів у реченні, що виявилось знаменною синтаксичною інновацією при переході від SOV типу давньоанглійського речення до SVO моделі в усіх типах клауз у подальших пері-

одах. Додатковою ознакою базового SVO порядку слів характеризуємо термінову *екстрапозицію* або пересув важких субординативних елементів речення на правосторонню постдієслівну периферію, завдяки чому у середньо- та ранньовоанглійському періодах фінитні, інфінітивні компоненти вже засвідчуються у локації прямого об'єкта головного предиката. Субординативне маркування фінитних клауз у досліджуваних періодах прослідковується синдетичним із *that/wh-* релятивними корелятами, та асиндетичним зв'язком. Гіпотактичні відношення інфінітивних клауз окреслюються *to/bare* маркуванням після дієслів вольового значення та каузації. Оформлення підрядного речення в *суб'юнктиві* є провідною типологічною ознакою реалізації гіпотаксису давньоанглійської мови. У середньоанглійській мові фіксується *плюперфектний суб'юнктив*, але вже у ранньовоанглійському періоді із дієсловами волевиявлення засвідчується *претеритний* та *аналітичний суб'юнктив* із вживанням як у головній, так і в підрядній клаузах. Вживання *that-/to-* комплементарних речень окреслюється нерівномірно. Якщо у давньоанглійській мові *that* клауза була розповсюджена після дієслів вольового значення, у подальших англійських періодах поширюється вживання *to-*інфінітива, тобто суб'юнктивна клауза отримує структуру нової моделі із збереженням власного значення. Отже, постулюємо фінитний та інфінітивний компонент дієслів *наказу, команди, бажання, наміру* як такі, що виявляються функціонально-семантичними еквівалентами із вираженням *to-*інфінітива як нефінитного суб'юнктива. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні походження англійського складного комплементарного речення.

Список літератури:

1. Адмони В. Г. Структура грамматического значения и его статус в системе языка. *Структура предложения и словосочетания в индоевропейских языках*. Л. : Наука, 1979. С. 6-36.
2. Буніятова І. Р. Реінтерпретація синтаксичних одиниць як джерело походження гіпотаксису в германських і слов'янських мовах. *Вісник КНЛУ. Сер. Філологія*. К : Вид. Центр КНЛУ, 2000. Т. 3, № 1. С. 26-33.
3. Буніятова І. Р. Становлення складнопідрядного речення в давньогерманських мовах (IV-XIII ст.) [Текст] : дис... д-ра філол. наук : 10.02.04. К., 2004. 406 с.
4. Задільська Г. М. Підрядне додаткове речення в давньоанглійській мові: структурний та семантичний аспекти [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Херсон, 2011. 20 с.
5. Калитюк Л. П. Англійське питальне речення. Структура. Семантика. Прагматика: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. 116 с.
6. Калитюк Л. П. Питальне речення в історії англійської мови : структурний та прагматичний аспекти: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2008. 233 с.
7. Криворучко Т. В. Функціонування конструкції *Accusative and Infinitive* у ранньовоанглійській мові. *Studia Philologica* (Філологічні студії): зб. наук. праць. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. Вип. 11. С. 17-23.

8. Кхеліл О. І. Складнопідрядне речення з підрядним умови в середньоанглійській мові: структурний та функціональний аспекти: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2017. 211 с.
9. Расторгуева Т. А. История английского языка: учебник. 2-е изд., стер. М.: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2003. 348 [4] с.
10. Скибицька Н. В. Епістемічна модальність в англійській мові (діахронний аспект : монографія. К. : Логос, 2010. 215 с.
11. Ярцева В. Н. Исторический синтаксис английского языка. Москва-Ленинград: Изд-во Академии Наук СССР, 1961. 308 с.
12. Ярцева В. Н. Развитие сложноподчиненного предложения в английском языке. Ленинград: Издание Ленинградского гос. ун-та, 1940. 116 с.
13. Baldi P. *New Perspectives on Historical Latin Syntax. Volume 1: syntax of the sentence.* Berlin : Mouton de Gruyter, 2009. 560 p.
14. Blake N. *The Cambridge history of the English language. Volume II. 1066-1476.* UK: Cambridge University Press, 1992. 676 p.
15. Bunyatova I. Complex Complementation in Old English and Other Old Germanic Languages. *Вісник КНЛУ. Сер. Філологія.* К : Вид. Центр КНЛУ, 1999. Т. 2, № 1. С. 35-43.
16. Campbell L. *Historical Linguistics : An Introduction.* Edinburgh, UK : Edinburgh University Press, 1999. 396 p.
17. Cynthia L. Allen Case Syncretism and Word Order Change. A. Kemenade, B. Los (eds.) *The handbook of the history of English.* Oxford, UK: Blackwell publishing, 2006. P. 201-223.
18. Fanego T. English Historical Syntax: approaches and problems. *Proceedings of the Sixteenth International Conference of the Spanish Society for English Language and Literature (AEDEAN), Valladolid, 14-16 de diciembre de 1992.* Universidad de Valladolid: Servicio de Publicaciones, 1994. P. 13-28.
19. Fanego T. Shakespeare's grammar. Bruce R. Smith (ed.) *The Cambridge Guide to the Worlds of Shakespeare, Volume 1: Shakespeare's World 1500-1660.* Cambridge: Cambridge University Press. Chapter 26, 2016. P. 184-191.
20. Fischer O. Syntax. N. Blake (ed.) *The Cambridge history of the English language. Volume II. 1066-1476.* UK: Cambridge University Press, 1992. P. 207-408.
21. Fischer O. The Origin and Spread of the Accusative and Infinitive Construction in English. *Folia Linguistica Historica.* 1989. Vol. VIII, № 1-2. P. 143-217.
22. Fischer O. The rise of the passive infinitive in English. D. Kastovsky (ed.) *Historical English Syntax.* Berlin, N. Y.: Mouton de Gruyter, 1991. P. 141-188.
23. Fischer O., Kemenade A., Koopman W., Wurff W. *The Syntax of Early English.* Cambridge University Press, 2004. 341 p.
24. Gelderen E. *A History of the English Language.* Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2006. 334 p.
25. Gelderen E. *Analyzing syntax through texts. Old, Middle, and Early Modern English.* UK: Edinburgh University Press, 2018. 201 p.
26. Kastovsky D. *Historical English Syntax.* Berlin, New York : Mouton de Gruyter, 1991. 510 p.
27. Kellner L. *Historical outlines of English syntax.* London, New York: Macmillan, 1905. 336 p.
28. Lightfoot D. W. *Principles of Diachronic Syntax.* Cambridge: Cambridge University Press, 1979. 429 p.
29. Lyly J., Warwick R. B. *The Complete Works of John Lyly: Life, Euphues. The Plays (Continued). Anti-Martinist Work. Poems. Glossary and General Index Volume 3.* Oxford : The Clarendon Press, 1902. 620 p.
30. Los B. *A Historical Syntax of English.* Heinz Giegerich (ed.). Edinburgh: Edinburgh University Press, 2015. 284 p.
31. Los B. *The Rise of the To-Infinitive.* Oxford, New York: Oxford University Press, 2005. 335 p.
32. Maetzner E. *An English grammar: methodical, analytical, and historical. Volume III.* London : J. Murray. Boston: Roberts, Brothers, 1874. 576 p.
33. Momma H., Matto M. *A Companion to the History of the English Language.* Oxford, UK: Blackwell Publishing Ltd., 2008. 690 p.
34. Nevalainen T. *An Introduction to Early Modern English.* Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. 176 p.
35. Pintzuk S., Taylor A. The loss of OV order in the history of English. A. Kemenade, B. Los (eds.) *The handbook of the history of English.* Oxford, UK: Blackwell publishing, 2006. P. 249-278.
36. Rissanen M. Syntax. R. Lass (ed.) *The Cambridge history of the English language. Volume III. 1476-1776.* UK: Cambridge University Press, 1999. P. 187-331.
37. Rowse A. L. *The annotated Shakespeare: three volumes in one illustrated: the comedies, the histories, sonnets, and other poems, the tragedies and romances.* New York : Greenwich House, 1988. 2479 p.

38. Smith J. J. *Essentials of Early English. An Introduction to Old, Middle and Early Modern English*. Second Edition. London and New York: Routledge. Taylor and Francis Group, 2005. 248 p.
39. Stockwell R., Minkova D. Subordination and word order change in the history of English. D. Kastovsky (ed.) *Historical English Syntax*. Berlin, N. Y.: Mouton de Gruyter, 1991. P. 367-408.
40. Traugott E. Syntax. Richard M. Hogg (ed.) *The Cambridge History of the English Language. The Beginnings to 1066. Vol. 1*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. P. 168-289.

Tuhai O. M. LANGUAGE SHIFTS OF ENGLISH CLAUSAL COMPLEMENTATION FRAMEWORK IN A HISTORICAL PERSPECTIVE

The paper is focused on studying the language shifts in the evolution process of English sentence with finite/infinitive complementation. The research analyzes peculiarities of core elements distribution in a complex complementary sentence. Transition from SOV model to SVO word order in all types of clauses turns out to become the leading syntactic innovation in the development of English clausal complementation framework or structure. The fixed SVO word order variability is determined by urgent extraposition or the right movement of heavy subordinate sentences in Middle English with obtaining by the sentential complements an object position. The author outlines grammaticalization of subordinate coherence markers. Thus, the demonstrative pronoun that, which originally marked subordinate sentences with a case, received the function of anaphoric connection together with the relativizers which, who in the process of its development. And particle to primarily as a purposeful adjunction before the infinitive in dative acquired further characteristic of infinitive phrase marking in the accusative case. The article describes means of implementation of hypotactic relationship with finite/infinitive complementation. The leading factor of hypotactic realization in Old English is the formation of a subordinate sentence in the subjunctive with fixation of the pluperfect subjunctive in Middle English and the preterite/analytical subjunctive with volitional verbs in Early Modern English. The paper defines irregular usage of that-/to- complementary sentences diachronically. If Old English that clause was commonly used after the verbs of volitional shades, then the usage of to-infinitive had widely spread in further historical periods of its development. Hence, the subjunctive clause obtained a new model structure (to-infinitive) with preservation of its own meaning. We postulate the usage of finite/infinitive complements with matrix verbs of command, order, desire, intention as functionally semantic equivalents with to-infinitive implementation or actualization as the non-finite subjunctive.

Keywords: language shifts, grammaticalization, extraposition, clausal complementation, subjunctive clause.